

10. máj 2016

Štrukturálna nezamestnanosť môže byť ešte nižšia¹

Panelový odhad hlavných determinantov štrukturálnej nezamestnanosti

Michal Habrman, Jakub Rybák

Vysoká štrukturálna nezamestnanosť je dlhodobý problém slovenskej ekonomiky. Ako jej hlavné determinanty sme na základe údajov krajín EÚ identifikovali výdavky na aktívne politiky trhu práce, koncentráciu odborov, podiel dočasne zamestnaných, externú mobilitu, ekonomický rast a reálnu dlhodobú úrokovú mieru. Na zníženie štrukturálnej nezamestnanosti preto odporúčame zvýšiť výdavky na efektívne opatrenia aktívnych politik trhu práce, podporiť mobilitu pracovnej sily a využívanie flexibilných foriem zamestnávania.

Vysoká nezamestnanosť predstavuje dlhodobo jeden z najväznejších problémov slovenskej ekonomiky. Je daná nielen cyklickou zložkou, ale predovšetkým výškou štrukturálnej nezamestnanosti. Výška štrukturálnej nezamestnanosti sa v súčasnosti najčastejšie stotožňuje s konceptom nezamestnanosti nezrýchľujúcej infláciu (NAIRU). Pre účinné nastavenie politik je nevyhnutné poznať nielen výšku štrukturálnej nezamestnanosti, ale predovšetkým poznať hlavné determinanty, ktoré ovplyvňujú jej vývoj. Tie možno identifikovať pomocou vzťahu medzi zmenami NAIRU a inštitucionálnymi resp. makroekonomickými premennými, ktoré navrhuje literatúra.

Štrukturálnu nezamestnanosť odhadujeme pomocou Kalmanovho filtra

Pre získanie odhadov NAIRU sme použili Kalmanov filter v tzv. semi-štrukturálnom modeli. Tento prístup predstavuje kompromis medzi štrukturálnymi modelmi a štatistickými filtrami (ako napr. HP filter) a to tým, že začleňuje Phillipsovú krivku do štatistického rámca. Model vysvetľuje zmeny v jadrovej inflácii pomocou medzery v nezamestnanosti a zároveň samostatne kontroluje zotrvačnosť inflačného vývoja a vplyv externých šokov (dovezená inflácia, cena ropy a výmenné kurzy). Medzera v nezamestnanosti je modelovaná na základe návrhov literatúry ako AR(2) proces². Odhady sme uskutočnili na kvartálnych údajoch za obdobie 2000q1 až 2015q1 pre 20 krajín EÚ.

Odhad NAIRU pre Slovensko sa pohybuje nad 12 %

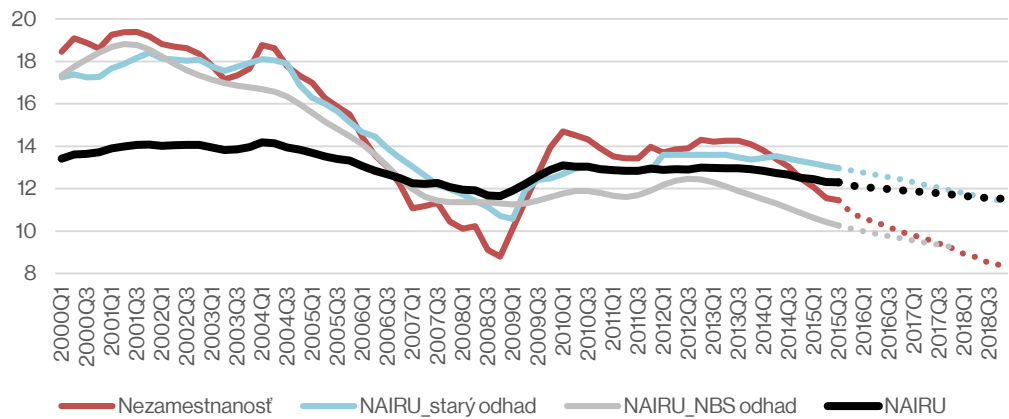
Odhad NAIRU pre Slovensko ukazuje, že štrukturálna nezamestnanosť sa dlhodobo pohybuje medzi 12 – 14 percentami. Pre rok 2015 to predstavuje 12,3 %. Vývoj NAIRU je oveľa stabilnejší ako predchádzajúci odhad IFP alebo odhad NBS. Naďalej však pozorujeme silný efekt hysterézy³. Zmena celkovej nezamestnanosti o 1 p. b. spôsobuje zmenu NAIRU o 0,25 p. b.

¹ Tento komentár vychádza ako sprievodný dokument ku analýze Institutional Drivers of NAIRU dostupnej na webovej linke: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10685>. Analýza obsahuje podrobné špecifikácie a výsledky odhadov NAIRU a ich determinantov, vrátane testov robustnosti.

² Jej efekt na zmenu inflácie je vo väčšine skúmaných krajín štatisticky nevýznamný a preto musel byť kalibrovaný podľa prístupu OECD, Guichard a Rusticelli (2011)

³ Po dopytovom šoku na ktorý reaguje trh práce a rastie miera nezamestnanosti, dochádza aj k nárastu štrukturálnej nezamestnanosti. Dôvodom je, že (noví) nezamestnaní strácajú zručnosti. Návrat štrukturálnej nezamestnanosti na úroveň pozorovanú pred dopytovým šokom je preto veľmi pomalá i po odznení príslušného dopytového šoku. Dôkazom takejto ekonomickej reakcie je pokrizový vývoj miery nezamestnanosti na Slovensku resp. v mnohých krajinách EÚ.

Graf 1: Odhad NAIRU pre Slovensko a porovnanie s predchádzajúcimi odhadmi (v %)

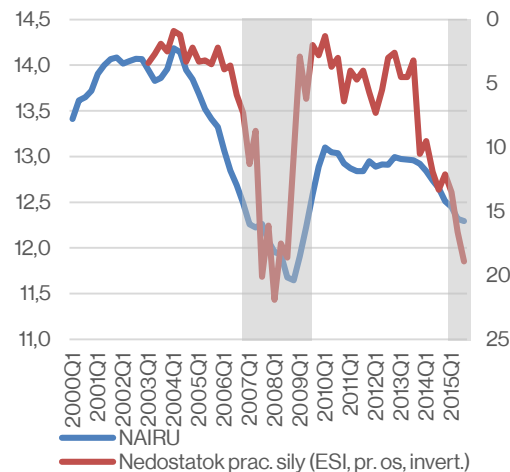

Zdroj: IFP

Nedostatok voľných ľudí núti firmy porozhliadať sa aj medzi dlhodobou nezamestnanými

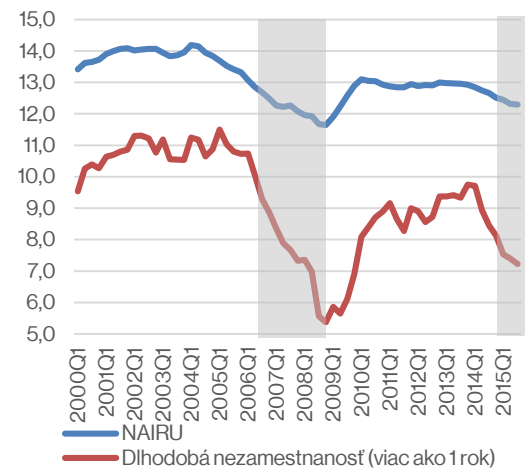
Od prvého štvrťroku 2015 sa trh práce prehrieva, čo je v súlade s mäkkými indikátormi⁴. Firmy naznačujú nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily ako limitujúci faktor. S tým úzko súvisí aj pokles dlhodobej nezamestnanosti, pretože firmy sú nútené vo zvýšenej miere zamestnávať aj ľudí dlhodobo nezamestnaných. Zároveň sa výrazne menej ľudí sa „prelieva“ z krátkodobej do dlhodobej nezamestnanosti.

Graf 2: Prehrievanie na trhu práce koreluje s nedostatkom kvalifikovaných zamestnancov

Zdroj: ŠÚSR, IFP

Graf 3: Výrazný pokles dlhodobej nezamestnanosti sa objavuje v období prehrievania na trhu práce

Zdroj: ŠÚSR, IFP

Štrukturálna nezamestnanosť je ovplyvnená mnohými inštitucionálnymi faktormi

Literatúra menuje **viacero inštitucionálnych, demografických i makroekonomických faktorov, ktoré potenciálne determinujú vývoj štrukturálnej nezamestnanosti**. Medzi najvýznamnejšie inštitucionálne faktory patrí daňové zaťaženie práce, výška a dĺžka poskytovania dávok v nezamestnanosti, aktívne politiky trhu práce, nepružnosť trhu práce vyplývajúca z legislatívy upravujúcej pracovno-právne vzťahy, regulácia trhu tovarov a služieb, veľkosť odborov a mechanizmus vyjednávania, minimálna mzda, nesúlad medzi zručnosťami pracovnej sily a požiadavkami zamestnávateľov, interná a externá mobilita pracovnej sily⁵ a podiel tzv. dočasných pracovných miest. Z makroekonomických faktorov je to najmä reálna dlhodobá úroková miera a z

⁴ Indikátor ekonomického sentimentu publikovaný ŠÚ SR

⁵ V modeloch sme vzhľadom na nedostatok údajov neodhadovali vplyv internej mobility na štrukturálnu nezamestnanosť.

demografických charakteristík zmeny vo vekovom zložení populácie v produktívnom veku.⁶

Podľa modelov sú výdavky na aktívne politiky trhu práce najvýznamnejším faktorom ovplyvňujúcim zmeny NAIRU

Vzťah medzi NAIRU a potenciálnymi determinantmi sme odhadovali na ročných diferencovaných panelových dátach. Kvôli robustnosti sme testovali viacero špecifikácií modelu,⁷ ako aj niekoľko alternatívnych meraní štrukturálnej nezamestnanosti⁸. **Ako najvýznamnejší faktor sa potvrdili výdavky na aktívne politiky trhu práce, ktoré by pri dosiahnutí priemeru EÚ mohli znížiť NAIRU až o 2 p. b.** Ostatné (štatisticky významné) determinanty majú rádovo nižší potenciál.

Tabuľka 1: Kumulatívny efekt determinantov NAIRU

	Zmena v premennej	Kumulatívny efekt v p. b.	Úroveň na Slovensku (2014)	Priemer v EÚ (2014)
Výdavky na aktívne politiky trhu práce	10 %	(-0,06 ; -0,04)	0,12 % HDP*	0,47 %**
Podiel zamestnancov v odboroch	1 p. b.	(0,08 ; 0,15)	16,8 %***	-
Podiel zamestnancov s dočasnou prácou	1 p. b.	(-0,06 ; -0,03)	8,8 %	14,0 %
Rast HDP	1 %	(-0,06 ; -0,04)	2,5 %	1,4 %
Reálna dlhodobá úroková miera	1 p. b.	(0,04 ; 0,10)	2,2 %	2,7%
Pracujúci v zahraničí	1 p. b.	(-0,08 ; -0,02)	5,1 %	-3,7 %

Pozn.: Iba štatisticky významné determinanty. Zdroj: IFP

Pozn.: Kumulatívne efekty sú založené na IFP odhadoch NAIRU pre 0 až 2 oneskorenia

* 2013, prepočítané na 10%-nú mieru nezamestnanosti

** 2011, prepočítané na 10%-nú mieru nezamestnanosti

*** 2012

Odporúčania pre hospodársku politiku sa zamerané na identifikované determinanty NAIRU

Podľa našich odhadov **štrukturálnu nezamestnanosť významne ovplyvňujú inštitucionálne faktory ako výdavky na aktívne politiky trhu práce, podiel odborových zamestnancov, podiel zamestnancov s dočasnou prácou a cezhraničná mobilita.** Naopak, prekvapujúco sa nepotvrdila významnosť daňového zaťaženia práce, výšky poskytovaných dávok v nezamestnanosti, regulácie pracovno-právnej legislatívy či výška minimálnej mzdy. Z makroekonomických faktorov má popri ekonomickom raste významný efekt aj reálna dlhodobá úroková miera, ktorá po kríze vo väčšine krajín výrazne poklesla.

Pre zníženie štrukturálnej nezamestnanosti na Slovensku odporúčame

- i) významne navýšiť objem prostriedkov na efektívne opatrenia aktívnej politiky trhu práce⁹,
- ii) zjednodušenie „dočasnej“ práce väčšou flexibilitou práce na dohodu, vrátane uvoľnenia podmienok pre súbeh práce na dohodu a dávok v hmotnej núdzi
- iii) na základe výsledkov potvrdzujúci významný vplyv cezhraničnej mobility odporúčame opatrenia vedúce aj zvýšeniu internej mobility pracovnej sily a to prostredníctvom finančnej pomoci, bytovej politiky alebo zlepšením infraštruktúry alebo verejnej dopravy

⁶ Kanály, ktorými tieto faktory pôsobia na NAIRU, ako aj samotný detailný popis premenných sú popísané v samotnej analýze autorov alebo v Bassanini a Duval (2006).

⁷ Spojený regresný model (pool) ako aj model s fixnými efektmi s rôznym počtom oneskorení (0 – 2)

⁸ NAIRU i) podľa OECD, ii) podľa rovnakej kalibrácie pre všetky krajiny, iii) získane HP filtrom a iv) nahradené celkovou mierou nezamestnanosti.

⁹ Za efektívne opatrenia dostupná literatúra považuje subvencie ku mzdám, kurzy, koučing a poradenstvo pri hľadaní práce

Literatúra:

Bassanini, A. and R. Duval (2006), “Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 35, OECD Publishing

Guichard, S. and E. Rusticelli (2011), “Reassessing the NAIRUs after the Crisis”, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 918, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5kg0kp712f6l-en>

Materiál prezentuje názory autora a Inštitútu finančnej politiky, ktoré nemusia nutne odzrkadľovať oficiálne názory Ministerstva financií SR. Cieľom publikovania komentárov Inštitútu finančnej politiky (IFP) je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne ekonomické témy. Citácie textu by sa preto mali odkazovať na IFP (a nie MF SR), ako autora týchto názorov.